ژنامەگەریی تەنزئامز بە کوردی.. نەژاد عزیز سورم

گەل داخ هی چی ب مژووی ژنامەگەریی کوردی ، تا پاش اپەین ژنامەگەریی تەنزئامزی بە خوە نەدیب..؟
بی ئەگەری باری دەروونی و کارەساتە یەك بەدوایەکەکان وایان کردب ، کورد هەمیشە نیگەران و خەمکی هەکەوتبن و یادەوەریکی ئەوەندە بەهزیان هەبت کەهەمیشە بەئاودانەوە و بەهەندگرتنی ابردوو و پەند و عیبرەتەکانی تەماشای دوا ژیان کردب!
ئەمەیان زر لەاستیدا نزیك نییە ، چونکە هەر بە نموونە ، زر لەگەك و ژهەاتناسانیش هەروایان دیوە ، د و زونایەك بەسە ب کورد لەناو لاشەی مردووان شایت ب دابەستت!!
مەگەر هەر کورد نییە وتوویەتی ! (هینی ئەم بەوانەکی سبەی) یا (لەناو جەنازان دەگەا دەیگووت خوایە فتنەیەك نەقەوم).
ئەدی باشە لەناو ئەو هەموو نووکتەباز و سەرچاوەی قسەی نەستەق و حیکایەتە تەنز ئامزەکانی ک و دانیشتنی شەوان ، بچی ژنامەگەریی تەنزئامزی نەبووە؟.. لە حاکدا لەوەتەی ئەم دەوەتی عراقە دروست بووە و پشتریش لەزەمانی حوکمی عوسمانلی ژنامەگەریی لەوچەشنە بەعەرەبی و تورکی هەبووە…
سەیریش نییە یەکك لە پشەنگەکانی ژنامەگەریی تەنزئامز لەعراقدا کورد بووە (بەام بەعەرەبی) ئەویش ژنامەنووس (نوری ثابت)ــە کە خەکی شاری سلمانیە و لە بەغدا ژیاوە ، باوکی ئەفسەر بووە لەسوپای عوسمانی …

ژنامەی (حەبزبوز)ی سای 1931 دەرچواندووە ، وەك مژووی ژنامەگەریی لە عیاق دا دەیگتەوە ژنامەیەکی تەنزئامزی ئەفسانەیی بووە لای خەکی سادە و عاممەی خەك ، وەکات تقنەریش بووە ب هەند ەمزی سیاسی و هەمیشە لە زمانی (حبزبوز) ترساون .
کەواتە مەسەلەکە پەیوەندی بەدوو لایەن هەبووە لەوەی کورد ژنامەگەریی تەنزئامزی نەبووە ، یەکیان هەر لە بەرایدا ئاق پنەشکانە بەی ئەو چەشنە ژنامەگەرییە لە کمەگەدا دووەمیشیان ، نەبوونی ئازادی دەربین کەسەردەم و ژگاری وا هەبووە بەتەنیا بیرکردنەوە لە پرژەیەکی لەو جرە ،
ەنگە سەرئشەی زری بەدواوە بووبت ، جگە لەوەی نووسین بەکوردی ئەگەر نانباانی تدا نەبووب ئەوا بگومان هیچ دەسکەوتی ل وەگیر

نەهاتووە…
بۆ ڕۆژنامەگەریی تەنزئامێزیش دیارە وێوەتر بووە ، بەوەی هەر لە خۆیدا تەنز شێوازی لاتەرگی و ڕەخنەئامێزی ڕاستەوخۆی تێدا دەبێ کە لە کێشە و خواستی بازاڕ و جادە و کوچە و کۆڵانان سەرچاوە دەگرێ ، ئەمەش دیارە لەدونیای دەسەڵات و سیاسەتدا کارێکی بقە و نزیك لەبقەیە و سەر ئێشەی بەدواوەیە…

لەسەرێکی ترەوە سانسۆر و هێنان و بردنی سانسۆریش ئەگەرێکی دیکە بووە کە زۆر ڕۆژنامەنووس ئەگەر ئەو بەهرەیەشیان لەخۆ دا دیبێ ، خۆیان لێ پاراستووە…
توانایی دارایش لەولاوە بوەستێ ، بەوەی نە ڕۆژنامەنووسی کورد لەو پایەیەدا بووە بتوانێ پڕۆژەیەکی لەو ڕەنگە وەبەر بێنێ ، نە خوا یا ڕۆژگارپێداو و سەرمایەدارانی کورد ڕۆژێ لەڕۆژان عاقڵیان بەوە شکاوە و بیریان لەوە کردووەتەوە بچنە ناو وەبەرهێنانی پڕۆژەیەکی کولتووری ئاسایی ، چ جای پڕۆژەی لەو جۆرە کە بێگومان لێپرسینەوە و حەفت و هەشتی بەدواوەیە …
ئەمانە هەمووی لەواقیعدا تاك تاك و پێکەوە فاکتەری سەرهەڵنەدانی ڕۆژنامەگەریی تەنزئامێزن ، بەتایبەتی مەسەلەی ئازادی دەربڕین ، بۆیە دەبینین دوای ڕاپەڕین ، ئەگەر کاڵا لەقەد باڵایش نەبووبێ ، ئەو جۆرە ڕۆژنامەگەریە سەرەتایێکی شایانی دەست پێکردووە…

خۆی ئەوی نابێ لەبەرچاو نەگیرێ ڕۆژنامەگەریی کوردی هەر بەدوایی خاڵی نەبووە لە بابەتی تەنزئامێز ، بە پێچەوانەوە سەیر دەکەی هەرکاتێك هەلومەرجێکی لە بار هاتبێتە گۆڕێ ، ئەو چەشنە نووسینانە برەویان هەبووە و زۆر لە ڕۆژنامە و گۆڤارە سیاسی و گشتییەکان لێرە ولەوێ نووسینی تەنزئامێزیان بڵاو کردووەتەوە.
لەپاڵ ئەوەشدا تەنزو ڕەخنەی توانجپێشیان لە شێوەی وێنەی کاریکاتیریان تێدا بووە.
ئەو نووسین و کاریکاتێرانەیش باوەکو جێگای ڕۆژنامەگەرییەکی تایبەت بەتەنزیان نەگرتبێتەوە بەڵام بەڵادەیەك بوون ، ئەگەر بچینەوە سەریان دەتوانین ئاست و کۆرقی ئەو ئازادیە هەڵسەنگێنین لە هەلومەرجی سەردەمی خۆیاندا ، کە ڕەنگە بۆ لێتۆژانی مێژووی ڕۆژنامەگەریی و تەنانەت لێتۆژانی سیاسی و کۆمەڵایەتیش بێ سوود نەبێ.

بەڵام ئایا ڕۆژنامەگەریی تەنزئامێز وەکو خۆی کەپێویستە ببێ ، مەدارێکە بۆ خەم بەبادان و پێکەنین ، یا هەڵکەوتێکە پێویست لەوەی دەچێتەوە ناو ئەو چەشنە ڕۆژنامەگەرییەی لەهەردوو جەوسەریدا لە

قاوخی توانجپێشی و ڕەخنە دەگەنەوەیەك..
ئەوەش دیارە وا دەخوازێ لە پرس و ڕاوانینەکانی شەقام سەرچاوە بگرێت ، کەئەو پرس وڕاوانینانەیش زۆربەیان لە کێشە سیاسی و کۆمەڵایەتییە لە پێشەکان دەردەکەون کەجارانی زوو ، کاتێ هێشتا ڕژێمی پێشوو ، گوندەکانی کوردستانی ڕانەگواستبوو ، ئەوانەی لە گوند و دێهاتەکان ژیاون دەزانن لە لادێدا ، بۆپیاوان (کانی پیاوان) یامزگەوت بنکەی ئاڵوگۆڕی هەواڵ ودەنگوباس بوو ، دەدی زۆربەی جار شێوەی تەنزئامێز و زیادەڕۆیی بە خۆوە دەگرت..
لەبەرامبەریشدا بۆ ئافرەتان (کانی ژنان) وەك ئاژانسی دەنگوباس وابوو ، تەنانەت زۆر نهێنی تایبەتیشی تێدا دەرچوو ، ئەو هەواڵانەیش زۆربەیان شێوازی تەنزوپلارو توانجی تێدا دەبوو.

لێرەدا دیسان دەگەڕێینەوە سەر ئەوەی ڕۆژنامەگەریی تەنزئامێز بەهۆی بەرهەستیی شێوەی دەرچوون و چارەسەرکردنی بابەتە ڕۆژنامەنووسیەکان بەختی ئەوەی نەبووە لەناو ڕۆژنامەگەریی کوردیدا ئەو پێشینەیەی هەبێت..

ئەوەی هەیە پاش ڕاپەڕین سەری هەڵداوە ئەویش بەداخەوە ، بەو ڕەنگە بێلایەن نەبووە ، خاڵی بێت لەوەی دەچێتەوە ناو ئەو تێکهەڵاییەی لە زۆر بواری کوردستاندا هەیە..
کە باس لەبێلایەنیش دەکەین مەبەست ئەوە نییە ڕۆژنامەی لەو چەشنە سەر بەهیچ لایەنێك نەبێ ، ئەمەیان کە لەهەلومەرج ناوەشێتەوە بەقەد ئەوەی لە زەوینەیەکی بێلایەنەوە سەیری کێشە سیاسی و کۆمەڵایەتییەکان بکات.
پاش ڕاپەڕین هەندێ لەو بڵاوکراوانە دەرچوون کەدەچنەوە ناو ڕۆژنامەگەریی تەنزئامێزی کوردی کە زۆربەشیان لە شێوەی گۆڤاردا بوون..
لەوانە گۆڤاری (مەلای مەشهور) لەهەولێر ، هەروەها گۆڤاری (سیخورمە) لەسلێمانی و گۆڤاری (دەهۆڵ تایمز) لەهەولێر و گۆڤاری (مێرووله) ئەویش هەر لە هەولێر..
وەك دەبینین ژمارەی ئەوبڵاوکراوانە ناگەنە پەنجەی یەك دەست!
سەرەڕای ئەوەش زۆربەیان بە بەردەوامی دەرنەچوون.
بێگومان ئەم جۆرە ڕۆژنامەگەریە ، بە هۆی شێوازی چارەسەرکردنی بابەتە ڕۆژنامەنووسیەکانی و تایبەتایەتی شایەد ئەگەر لایەنێکیشی لە پشت بێت لە ڕووی پشتیوانی ماددی پەسند ترە بە شێوەیەك دەربچێ لەوەی دەچێتەوە ناو پرۆژەیەکی بە ئستیلاح ئەهلی .. بەوەی کەشوهەوای ئازادی لە پێشدا فراوانتر دەبێ.

دیارە ئێستا تۆڕەکانی ئینتەرنێت و ئەو ئازادییەی تێیاندا فەراهەمە جێی زۆر سەکۆی تری گرتووەتەوە لەو سەکۆیانەش تەنزە ، لەگەڵ ئەوەشدا هەوڵێکی جیددیم تا ئێستا نەبینیوە (دوور لە تەشهیر و لێك لە هەڵپادان) .

چەند کورتە شیعرێک.. زانا کوردستانی

(١)

هەرکاتێک کە بێت

مانگەشەو یا خۆرەتاو؛

من شیعرەکانم

بۆ ئەو شەمعانە دەنووسم کە

لە شەوێی تەک تاریکی شەهید کران.

(٢)

وشانی زۆر نێو دەمم تلێقە کرانە

بەڵام،

تەنانەت نێوی تۆس

کە لەگەڵی هەر شیعرێک دا

دیتە دەر.

(٣)

قشقەڵەیە کە بالەی گر تۆوە

سەر ڕوومە تەکانی داهۆڵ

بە بۆنەی تەنیاییەوە تەڕ بوو!

(۴)

خەمباریەکانم هەڵواسیوە!

کاتێ تۆ هەیت

ئەم دڵ تەنگیەم کە وەکوو جلێکی

هەراو وایە دەر دێنم…

(۵)

هەموو شەوێ

شێعرەکانم ماچ ئەکەم!

بەو هیوایە

کە لە بەر خۆتەوە بیڵێ یتەوە!

(۶)

دەمم وەک چەکێک

ئامادەیە بۆ

لەسەریەک ماچ کردنت…

تا ماچت نەکەم چەکەم دانانم!

(۷)

تۆ کە نیت،

مێشکم وەکوو ژنێکی نەزۆکە!

ناخی شێعرەکانم

پڕە وشەگەلێکی نیوەچڵ.

(٨)

شاعرێکی بێدەسەڵاتم،

کە شێعرەکانم

شیاوی خۆشەویستی تۆ نییە!

(٩)

هەست ئەکەم

خەم باڵندەی ێکی تەنیایە،

لە خەمی جووتەکەی،

[ماتەمبار]

کە نێوانی دوو کۆچ،

باڵی بێهێز کردووە.

(١٠)

عەقرەبەی کاتژێرەکەم

لە ژێر ژەنگی زۆر

خەوی لێکەوتووە…

لە ماڵێکدا کە چاوی تۆ هەڵنایت

تێپەڕبوونی کات واتایەکی نییە؟!

زانا_کوردستانی

له شاری بروجرد له پاڕیزگای لۆرستان لە ئیران‌دا

چیرۆکنووسی منداڵان ئەنگەل کرالیچیق. رەزا شوان

لەو باوەڕەدام، بەشێک لە خوێنەران، بە تایبەتیش خوێنەرانی و نووسەرانی بواری وێژەی منداڵان، نووسەری بەناوبانگی بولگاری (ئەنگەل کرالیچیق) دەناسن و بە کورتە چیرۆکە خۆشەکانی بۆ منداڵان ئاشنا بوونە. ئەمە کورتە باسەکە دەربارەی کرالیچیق. کە ماوەیەکی زۆرە لە خەیاڵمدا بوو، هەواداری ئەوە بووم، کە لە کورتە نووسینێکدا ئەم نووسەرەی وێژەی منداڵان بە خوێنەرانی کوردمان ئاشنا بکەم.

(ئەنگەل ئیڤانەڤ کرالیچیق) نووسەر و وەرگێڕێکی بۆلگارییە، بەڵکو یەکێکە لە هەرە نووسەرە بەناوبانگەکانی بولگاریا. کە تا ئەمڕۆش منداڵانێکی زۆر لە بولگاریا و لە وڵاتانی جیهاندا، هۆگری خوێندنەوەی کورتە چیرۆکە خەیاڵییە خۆشەکانین.

ئەنگەل کرالیچیف. لە رۆژی (٢١/ شوبات/ ١٩٠٢) لە شارۆچکەی (ستراژیستا) لە دەڤەری (ڤەلکە تارنۆڤا) لە بولگاریا، لە خێزانێکئ جووتیاری هەژار لەدایک بووە. دایک و باوکی خەریکی کشتوکاڵ بوون. دایکی ژنێکی نەخوێندەوار بوو. کرالیچیق لە تەمەنی هەرزەکاریدا، لە کشتوکاڵدا یارمەتیی دایک و باوکی دەدا.

کرالیچیق قوتابییەکی زیرەک و وریا بوو. لە ساڵی (١٩٢١) دا، لە قوتابخانەی ئامادەیی (تارنۆڤە) دەچوو. بەڵام بە دەستی هەژارییەوە دەیناڵاند. ناچاربوو کە بە ماوەیەک لە کشتوکاڵ و لە شارەوانیدا کاربکات، بۆ ئەوەی پارەی خوێندنی زانکۆ دابین بکات.

لە ساڵی (١٩٢٢) دا، لە (بەشی کیمیا) لە زانکۆی (سۆفیا) وەرگیرا. بەڵام ئەم بەشە لەگەڵ ئارەزوویدا نەبوو. بۆیە لە سێیەم ساڵی خوێندندا، وازی لەم بەشە هێنا.

لە ساڵی (١٩٢٨) دا، بڕوانامەی بەکالۆریۆسی لە (دیپلۆماتی) دا، لە (زانکۆی ئازاد) لە (سۆفیا) ی پایتەختی بولگاریا وەرگرت.

کرالیچیق کاتێکی زۆری بۆ خوێندنی ئاکادیمی تەرخان ناکرد. زۆرترین کاتەکانی بۆ خوێندنەوەی پەرتووک بەسەردەبرد. داپیرەشی چەندین چیرۆکی خۆشی فۆلکلۆری و ئەفسانەیی بۆ گێڕایەوە. لە دایکیشییەوە چەندین گۆرانیی فۆلکلۆری فێربوو. لە تەمەنێکی بچووکدا بە فۆلکلۆری گەلەکەی ئاشنابوو. هەر ئەو چیرۆکانەی کە داپیرەی بۆی گێڕایەوە، بوون بە ئیلهام و

هەوێنی نووسینی چیرۆکەکانی بۆ منداڵان. کرالیچیف خ□ی د□یگ□□ت□وە و دەڵێت: تەنیا دوو پەرتووک لە ماڵماندا هەبوون، ئەوانەش (سروودی سلاڤیکۆڤا) و (مێژووی ئەسکەندەری مەکدۆنی) بوون. ئەم دوو پەرتووکەشی لە تەمەنی منداڵیدا لە پەرتووکفرۆشێکی گەڕۆک کڕی، کە بە سەبەتە پەرتووکی بە گوندەکاندا گڕدەدا. دواتر ئاشنای پەرتووکخانەی گشتی دەبێت و پەرتووکێکی زۆر دەخوێنێتەوە.

کرالیچیف ل□ تەمەنی (١٧) ساڵیدا لە ساڵی (١٩١٩) دا بۆ یەکەم جار هۆنراو□ی□کی بە ناوی (هەڵۆ) وە، لە گۆڤاری (بیری قوتابیان) دا بڵاوکردەوە.

کرالیچیف ل□ ساڵی (١٩٢٣) دا، یەکەم پەرتووکی بە ناونیشانی (ماونا لوا) کە بریتییە چەند هۆنراوەیەکی شۆڕشگ□□□انە، چاپیکردن و بڵاوی کردەوە. ئیلهامی ئەم هۆنراوانەشی لە رووداوەکانی ئەیلوولی وڵا تەکەی بۆ هاتبوون. هۆنراوەکانیشی نوێ بوون و بە پێچەوانەی هۆنراوە کلاسیکییەکانەوە بوون. پێش ئەوەی چاپیان بکات بەشێکیانی لە گۆڤاری (رێگای نوێ) دا، بڵاویانی کردەوە.

کرالیچیف، نووسەرێکی نوێخواز و داهێنەرێکی رەسەنە. خاوەنی هونەر و شێوازی نووسینی تایبەت بە خۆیەتی. بە پێچەوانەی نووسەرانی دیکەوە کە بۆ ماوەیەکی زۆر لە گەڕاندا، بە دوای خۆیاندا سەرگەردان بوون.

کرالیچیف ک□ پەرتووکی (رای) بڵاوکردەوە، لە لایەن رەخنەگرانی وێژەییەوە، پێشوازییەکی باشیان لێکرد. دەکرێت ئەم پەرتووکەی، بە لووتکە و بە شاکاری نووسینەکانی کرالیچیف ه□ژماربکرێت.

کرالیچیف ل□ ساڵانی (١٩٣٢ ـ١٩٤٤) وەک سەرنووسەر و دەرهێنەر لە رۆژنامەی (فێربوونی هاریکاری) دا کاری دەکرد. چەند کارێکی (تۆڵستۆی) و (چیخۆف) یشی لە رووسییەوە وەرگێڕاون بۆ بولگاری.

ئەو کەسەی جێپەنجە و کاریگەریی لەسەر ژیانی کرالیچیف ب□جێهێشت، نووسەری بەناوبانگی بولگاری لە بواری وێژەی منداڵان (ران بۆسیلک) بوو. کە لەو کاتەدا سەرنووسەری گۆڤاری (شادی منداڵان) بوو. بۆسیلک بە کرالیچیفی وت: پێموایە کە دەبیت، بە نووسەرێکی گەورە و بە توانای بواری چیرۆکنووسین بۆ منداڵان. ئەم هاندانەی بۆسیلک، کاریگەرییەکی ئەرێنیی لە ژیانی کرالیچیف ه□بوو.

کرالیچیف لە دوای جەنگی جیهانی دووەمەوە، رووی لە جیهانی چیرۆکنووسین بۆ منداڵان کرد و هەموو توانایەکی بۆ ئەم بوارە بەکارهێنا. زیاتر لە (٤٠) ساڵ، سەرقاڵی نووسینی کورتە چیرۆک و چیرۆکی ئەفسانەیی و رۆمانی منداڵان بووە.
سوودێکی زۆری لە فۆلکلۆری بولگاری و بیانی وەرگرتووە. لە ساڵی (١٩٢٥) دا، یەکەم پەرتووکی رۆمانی بە ناوی (میچۆ) وە بۆ منداڵان نووسی و چاپیکرد و بڵاوی کردەوە. سەرجەم (١٥) پەرتووکی چیرۆکی بۆ منداڵان چاپکردووە. بە شێوە و شێوازێکی ساکار و ئاسان دایڕشتوون، هەریەکێش لە چیرۆکەکانی مەبەست و پەند وانەیەکی جوانیان لەخۆگرتوون. چیرۆکەکانی بۆ منداڵان بە زیاتر لە (٥٠) زمان لە سەرانسەری جیهاندا وەرگێڕدراون. بە زمانی کوردیشەوە. تا ئەمڕۆش چیرۆکەکانی بەشێکن لە بابەتەکانی پەرتووکی خوێندنەوەی قوتابخانەی بنەڕەتی لە بولگاریا. چەندین نەوەی بولگاریا بەو چیرۆکانەی کرالیچیف، پەروەردە و رۆشنبیر کراون. بەشێکی زۆری کارەکانی، بریتین لە تێکەڵەیەک لە هۆنراوە و لە پەخشان و لە چیرۆک و دیالۆگ. بە زۆری بریتین لە کورتە چیرۆکی ئەندێشەیی.
نووسەر و وەرگێڕ و زمانزانی لێهاتووی ناسراوی کوردمان، رەوانشاد مامۆستا (شوکر مستەفا: ١٩٢٦ـ ٢٠٠٣) چەند چیرۆکێکی هەڵبژاردەی ئەنگێل کرالیچیڤی لە زمانی تورکییەوە وەرگێڕاوە بۆ سەر زمانی کوردی و لە پەرتووکێکدا چاپی کردوون. دووان لەو چیرۆکانە (گوڵدڕەژ و مەرگ) و (ئامۆژگاریی گوڵدڕەژ) ن.
ئەنگێل کرالیچیف دەڵێت:"ئەوەم بە خەیاڵدا دێت، کە ژیانی خەڵکی بەبێ منداڵ و بەبێ هۆنراوە، چەند خەمناك و مات دەبوو".
ئەنگیل کرالیچیف، خاتوو (ڤیلا شیڤا) ی ناسی، کە کچە ئەکتەرێکی شانۆیی بەناوبانگ بوو. لە شانۆی نیشتمانی بولگاری لە شاری سۆفیا کاری دەکرد. ڤیلا زۆر بەهرەمەند بوو، هەودارانێکی زۆری هەبوو. نیازی ئەوەی نەبوو کە هاوسەرگیری بکات، بەڵکو نیازی وابوو کە بە تەواوی هەموو ژیانی خۆی بە شانۆ تەرخان بکات. بەڵام دایکی و هەردوو خوشکەکەی ئەم نیازەیان پێ باش نەبوو. بە رێکەوت دیدارێکیان لە نێوان کرالیچیف و ڤیلا رێکخست. بەم شێوەیە خۆشەویستی لە نێوان ئەم نووسەرە و ئەم هونەرمەندە ئەکتەرەدا دەستی پێکرد. ڤیلا شیڤا خانمە ئەکتەرێکی جێی رێز و خۆشەویستی و سەرنجراکێشانی زۆر لە بینەرانی بوو. ئەمەش وایکرد کە کرالیچیف ئیرەیی پێ ببات و غیرەش لە هەوادارانی بکات. هەندە ئیرەیی بە ڤیلا شیڤای خۆشەویستی برد. نەیدەویست

هاندەرەکانی لێی نزیک ببنەوە. ڤیلای خستە بەردەم یەکێک لەم دوو هەڵبژاردە: یا کرالیچیف یان پیشەکەی هەڵبژێرێت. کاتێک کە ڤیلا شیڤا ویستبووی پیشەکەی هەڵبژێرێت، کرالیچیف لە بەردەم شانۆی نیشتمانی بولگاری لە سۆفیادا، فیشەکێک بە سنگی خۆیەوە دەنێت. خۆشبەختانە فیشەکەکە بەر دڵی نەکەوت و لەژێر پەستیدا جێگیربوو. لە نەخۆشخانە بەیان دەرهێنا و چاکبۆوە.

ڤیلا بە تەواوی کرالیچیفی هەڵبژارد و کاری شانۆیی وەکو پاشخوانێک بوو. دوای ساڵێک هاوسەرگیریان کرد، تا مردن پێکەوە ژیان. بەڵام ژیانی ئەم ژن و مێردە بە هیچ شێوەیەک ئاسان نەبوو. ڕەنگدانەوەی ئەمەش لە تەبینییە خەمناکەکانی ناو بەرهەمەکانی کرالیچیف دا، ڕەنگیداوەتەوە و هەستی پێدەکرێت.

کرالیچیف لە ساڵی (١٩٢٩) دا، بە پەرتووکی (جیهانی چیرۆکەکان) لە لایەن (ئەنجوومەنی نێودەوڵەتی بە وێژەی منداڵان و لاوان) مەدالیای زێڕ و بڕوانامەی دیپلۆمی (خەڵاتی هانز کریستیان ئەندەرسین) یان پێبەخشی.

ئەنگێل کرالیچیف، لە ڕۆژی (١٤/ دێسەمبەر/ ١٩٧٢) لە شاری (سۆفیا) لە بولگاریا کۆچی دوایی کرد.

ئەمانە ناوی بەشێک لە چیرۆکەکانی کرالیچیڤن بۆ منداڵان:
شایەک بۆ گوێیەکانی گوێدرێژەوە، درەکان قاچەکانیان کورتن، شوانەکە و ژنەکەی، گورگ و قوربانییەکانی، ئەو کوڕەی ویستی هەموو شتێک بزانێت، ئەنجوومەنی کەران، داپیرە و ورچەکە، دوو برای قارەمان، کچە زیرەکەکە، پاسەوانی دەسەز، شێر و ڕێوی، گوێدرێژ و مەرگ، خوشک و برا، گورگ گورگە، کۆتایی جیهان، خەونی گەنچان،... هتد.

ئەم کورتە چیرۆکەی ئەنگێل کرالیچیف بە ناونیشانی (دارستان و تەورەکان) وەک نموونەیەک لە چیرۆکەکانی لە زمانی نەرویجییەوە وەرمگێڕایە سەر زمانی کوردی.

دارستان و تەورەکان

لەبەریەکی پڕ لە تەوری تازە، کە تازە لە کارگەدا دروست کرابوون. لەسەر ڕێگای ناو دارستانەکەدا وەستا. دارە بچووکەکان، کە بە درێژایی ڕێگاکە لە ئەمبەر و ئەوبەرەوە ڕووابوون، زۆر ترسان و لەرزیان لێهات. گەڵاکانیان کەوتنە جووڵە و بە چرپە لەگەڵ یەکتریدا دەدوان.

پیرە داربەڕوویەکی ئەستوور و بەرز (کە لە ناوەڕاستی دارستانەکەدا بوو) پرسی: چی ڕوویداوە؟

دارەکان وەڵامیان دایەوە: کۆتاییمان هاتووە.

داربەڕووەکە: بۆچی؟!

دارەکان: چونکە تەورەکان گەیشتنە ناو دارستانەکە.

داربەڕووەکە، داوای لێکردن: باش سەیریان بکەن.. ئایا هیچ لە ئێمەیان لەگەڵدایە؟

دارەکان: نەخێر.. هیچ دارێکیان لەگەڵدا نییە.

داربەڕووەکە: کەوابێت مەترسن. گەر هیچ دارێکیان لەگەڵدا نەبێت، هیچیان پێناکرێت و ناتوانن لقیکیشتان لێ هەڵپاچن. ترسەکە لەوەدایە گەر کلکی تەورەکان لە ئێمەی داربێت.

مەبەستی ئەم چیرۆکە ڕێک ئەو پەندە کوردییەمانە:" دار دەڵێت: ئەگەر تەور کلکی لە خۆم نەبوایە نەی دەبڕیمەوە". واتا ئەگەر کەسانی هاونەتەوەکەت یارمەتیی دوژمن نەدەن و نەبنە چاوساغیان، دوژمن ناتوانێت بە کامی خۆی بگات.

(*) بۆ نووسینی ئەم باسە سوودم لە چەند سایتێکی ئینگلیزی و نەرویجی وەرگرتووە.